แนวทางการเสริมสร้างความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ[1]

Guidelines for Enhancing Legal Knowledge about the Rights and Welfare of the Elderly

รัฐอัครธีร์ อัครธีรฐิติภูมิ[2] ชัยวัชร พรหมจิตติพงศ์[3] สายชล ปัญญชิต[4] และภูเบศ วณิชชานนท์[5]
Rattaakkhatee Akkhateerathitiphum, Chaiwatchara Promjittiphong, Saichol Panyachit, & Phoobade Wanitchanon

Received: April 3, 2025/ Revised: October 10, 2025/ Accepted: October 17, 2025

บทคัดย่อ

เมื่อสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ทำให้รัฐจำเป็นต้องเข้าไปบริหารจัดการเรื่องสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ ประกอบกับเรื่องสิทธิและสวัสดิการคือเครื่องชี้วัดระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามก่อนที่รัฐจะออกมาตรการเกี่ยวกับการบริหารจัดการดังกล่าว จำเป็นต้องรู้ระดับความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุเสียก่อน เพื่อให้สามารถกำหนดมาตรการต่าง ๆ ได้ตรงเป้าหมายและเหมาะสม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาเรื่องระดับความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ การศึกษานี้อาศัยแนวคิดการ

---

[1] บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง "การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิ สวัสดิการ และคุณภาพชีวิตภายในชุมชน เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร"

[2] Corresponding author, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Assistant Professor, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University), Email: Rattasapa@g.swu.ac.th

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Assistant Professor, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University), Email: chaiwatchara@g.swu.ac.th

[4] รองศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Associate, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University), Email: saicholpa@g.swu.ac.th

[5] อาจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Lecturer, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University), Email: phoobade@g.swu.ac.th

คุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมุ่งเน้นความจำเป็นในการส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถเข้าถึงสวัสดิการและการคุ้มครองทางกฎหมายได้อย่างเสมอภาค

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง โดยเลือกศึกษาชุมชนมีสุวรรณ 2 และชุมชนข้างสะพานคลองตัน เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะทางประชากรแตกต่างกัน ข้อมูลจัดเก็บและรวบรวมผ่านการสำรวจเชิงปริมาณและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตันและผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไปในด้านแพ่งและพาณิชย์รวมถึงมาตรการกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมทางดิจิทัล อย่างไรก็ตาม พบว่าบางส่วนยังขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ การศึกษานี้นำไปสู่ประเด็นอภิปรายสถานการณ์ในปัจจุบันเกี่ยวกับความรู้ทางกฎหมายของแก่ผู้สูงอายุ ความเข้าใจด้านกฎหมายและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ตลอดจนการเสนอแนวทางการเสริมสร้างความรู้ด้านกฎหมายและสวัสดิการผ่านโครงการให้ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน เช่น การอบรมเกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเข้าถึงข้อมูล และการพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ กฎหมาย สวัสดิการ สิทธิ คุณภาพชีวิต

Abstract

As Thailand moves toward becoming a fully aged society, the state is compelled to manage the rights and welfare of the elderly, who represent a significant portion of the population. Rights and welfare are indicators of the quality of life of older persons. However, before implementing any management measures, it is essential for the state to understand the level of legal knowledge concerning the rights and welfare of the elderly. This understanding enables the formulation of targeted and appropriate policies. Therefore, it is necessary to study the level of legal literacy relating to the

rights and welfare of older persons. This study adopted the conceptual framework of elderly rights protection and the theory of community participation, emphasizing the necessity to promote the fundamental rights of the elderly in order to ensure equitable access to welfare and legal protection.

The research focused on examining the level of knowledge about laws, rights, and welfare among elderly residents in urban communities, specifically the Misuawan 2 Community and the Khlong Tan Bridge-side Community in the Wattana District of Bangkok, which have distinct demographic characteristics. Data were collected through quantitative surveys and in-depth interviews. The findings indicate that elderly individuals in both communities generally understand civil and commercial laws, as well as legal measures related to digital crime. However, there remains a lack of knowledge among some elderly persons regarding the fundamental rights and legal measures specifically concerning older individuals. This study leads to a addresses on the current situation of legal knowledge among the elderly, their understanding of the law and welfare systems, and the proposal of strategies to enhance legal and welfare awareness through educational programs tailored to each community's context. These strategies may include training on elderly rights, instructions on how to access information through digital technologies, and the development of communication channels appropriate for older persons. Such initiatives would support elderly individuals in exercising their rights more effectively and accessing welfare more equitably.

Keywords: Elderly, Law, Welfare, Rights, Quality of Life

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” (Aged Society) กล่าวคือ ประเทศไทยกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ หรือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด อาจเปรียบเทียบได้ว่า ในกลุ่มประชากรทุก ๆ 100 คน จะพบผู้สูงอายุประมาณ 20 คน (Department of Older Persons, 2021) ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สะท้อนถึงความท้าทายเชิงโครงสร้างของสังคมไทยในอนาคตอันใกล้

การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลกระทบในหลายมิติ ไม่เพียงแต่ด้านเศรษฐกิจที่แรงงานลดลงและรัฐต้องแบกรับภาระงบประมาณด้านสวัสดิการเพิ่มขึ้น แต่ยังรวมถึงประเด็นด้าน กฎหมาย สิทธิ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้วย เนื่องจากผู้สูงอายุมักเผชิญข้อจำกัดด้านรายได้ สุขภาพ และการเข้าถึงบริการสาธารณะ การขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานหรือมาตรการสวัสดิการของรัฐอาจทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถใช้สิทธิที่พึงมีพึงได้อย่างเต็มที่ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางสังคมและคุณภาพชีวิตโดยรวม

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมเมืองและเทคโนโลยีดิจิทัลยังสร้างแรงกดดันต่อผู้สูงอายุให้ต้องปรับตัวในมิติใหม่ ๆ โดยเฉพาะในประเด็นการป้องกันตนเองจากความเสี่ยงรูปแบบใหม่ เช่น อาชญากรรมทางดิจิทัล การถูกหลอกลวงทางการเงิน หรือปัญหาการเข้าถึงบริการออนไลน์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ปัจจัยเหล่านี้หากไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมและสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและสังคม อาจทำให้ผู้สูงอายุถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมในสังคม และลดทอนคุณภาพชีวิตในระยะยาว

ดังนั้น การศึกษาเรื่องความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการปรับตัวของผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในแง่การพัฒนานโยบาย การจัดสวัสดิการ และสร้างกลไกป้องกันทางสังคม เพื่อเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง มีศักดิ์ศรี และมีคุณภาพชีวิตที่ดีภายใต้บริบทของสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ของประเทศไทย

1. แนวคิดการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

การคุ้มครองสิทธิและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมสมัยใหม่ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีความเปราะบาง (vulnerable group) และต้องการการดูแลที่แตกต่างจากกลุ่มประชากรวัยอื่น ๆ แนวคิด

ดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการจัดสวัสดิการในเชิงสังคม แต่ยังเป็นการยืนยันคุณค่าของผู้สูงอายุในฐานะมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรี มีสิทธิ และสมควรได้รับความเป็นธรรมตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล

การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุครอบคลุมหลายมิติ (United Nations, 2002) ได้แก่

สิทธิในการมีชีวิตที่มีคุณภาพ (Right to Quality of Life) ผู้สูงอายุควรได้รับการดูแลทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต มีระบบบริการทางการแพทย์ที่เข้าถึงได้ง่าย ครอบคลุม และเหมาะสมกับวัย เช่น การจัดบริการสุขภาพเชิงป้องกัน การตรวจสุขภาพประจำปี รวมถึงการสนับสนุนบริการทางจิตเวชเพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าหรือความโดดเดี่ยว

สิทธิในความเท่าเทียมและความยุติธรรม (Equality and Justice) ผู้สูงอายุควรได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค ปราศจากการเลือกปฏิบัติเนื่องจากอายุ (age discrimination) รวมถึงการป้องกันไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของการล่วงละเมิด ความรุนแรง หรือการเอาเปรียบในด้านเศรษฐกิจและสังคม

สิทธิด้านการมีส่วนร่วม (Participation Rights) ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม เพื่อให้ยังคงมีบทบาทและคุณค่าในสังคม ไม่ถูกทอดทิ้งหรือถูกกีดกันออกจากพื้นที่สาธารณะ

ในระดับสากล องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้กำหนดหลักการสำหรับผู้สูงอายุจำนวน 18 ข้อ ภายใต้ 5 หมวด (General Assembly resolution 46/91, 1991) ได้แก่

ความเป็นอิสระ (Independence) สิทธิในการตัดสินใจดำเนินชีวิตด้วยตนเอง การมีรายได้และทรัพย์สินเพียงพอ รวมถึงการเข้าถึงบริการที่จำเป็น

การมีส่วนร่วม (Participation) สิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมสังคมและการพัฒนาชุมชน

การดูแล (Care) สิทธิในการเข้าถึงระบบการดูแลและบริการทางการแพทย์อย่างทั่วถึง

การเติมเต็มตนเอง (Self-fulfillment) สิทธิในการแสวงหาการเรียนรู้ พัฒนาตน และทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity) สิทธิในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ปราศจากการละเมิดและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

หลักการเหล่านี้สะท้อนว่าการคุ้มครองผู้สูงอายุไม่ใช่เพียงเรื่องของการจัดสวัสดิการ แต่เป็นการรับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะพลเมืองของรัฐ (Office of the High Commissioner for Human Rights, 1991)

ประเทศไทยได้นำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ผ่านกฎหมายภายในหลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ โดยบัญญัติให้มีสิทธิเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ เช่น การสงเคราะห์ การพัฒนาศักยภาพ และการมีส่วนร่วมในสังคม (Office of the High Commissioner for Human Rights, 1991) รวมถึงส่งเสริมให้ชุมชนและครอบครัวมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม โดยกำหนดให้หน่วยงานรัฐมีหน้าที่สนับสนุนด้านสวัสดิการ การแพทย์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

2. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation Theory) เป็นแนวคิดที่เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารเพื่อพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาจากภาครัฐหรือภาคเอกชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่ถูกต้อง ซึ่งการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยให้การสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกในชุมชนดำเนินไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หากสมาชิกในชุมชนมีการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Pretty, 1995) ซึ่งส่งผลให้เกิดวิธีการในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนของตนเอง (Kasemsuk C., 2018, p. 171) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในชุมชนยังมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีบทบาทโดยตรงในการกำหนดนโยบายและกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของตนเอง การมีส่วนร่วมนี้อาจอยู่ในรูปแบบของการรับฟังความคิดเห็น การเสนอแนะแนวทางพัฒนา การตัดสินใจร่วมกัน และการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน (Arnstein, 1969)

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากรและข้อมูลข่าวสาร แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ

องค์กรเอกชน และชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้สูงอายุในประเทศไทย

3.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของรัฐในการดูแลประชากรผู้สูงอายุภายใต้บทบัญญัติ ในหมวดที่ 1 บททั่วไป มาตรา 4 ได้วางหลักว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองและปวงชนชาวไทยย่อมได้รับคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” กล่าวคือ รัฐธรรมนูญมาตรา 4 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดบทบาทให้รัฐมีหน้าที่ดูแลประชากรโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยประชากรต้องได้รับความคุ้มครองทั้งด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้านสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคให้แก่ปวงชนชาวไทย ซึ่งครอบคลุมไปถึงประชากรผู้สูงอายุที่มีสัญชาติไทย ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดูแลและดำเนินการเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองตามกฎหมายและได้รับความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติไว้ (Chankhanti W., 2021, p. 44-45)

ประกอบกับตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวดที่ 3 ว่าด้วยเรื่อง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 27 ได้วางหลักว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้และมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่า เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม” กล่าวคือ บุคคลทุกคนที่ถือสัญชาติไทยย่อมมีสิทธิเสรีภาพและสามารถได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเสมอภาค เพื่อลดความไม่เท่าเทียม ดังนั้น ผู้สูงอายุที่มีสัญชาติไทยจึงได้รับการรับรองจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

2560 มาตรา 27 เพื่อประกันความเท่าเทียมทางสังคม ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม อีกทั้งไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากหน่วยงานรัฐหรือเอกชน

3.2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2560 แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 มาตรา 11 ได้วางหลักว่า ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ด้านการบริหารทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

(2) ด้านการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนิน

(3) ด้านการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

(4) ด้านการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

(5) ด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงในอาคาร สถานที่ยานพาหนะหรือ การบริการสาธารณะอื่น

(6) ด้านการช่วยเหลือต้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม

(7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ

(8) ด้านการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์ โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง

(9) ด้านการให้คำแนะนำ ปรึกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว

(10) ด้านการจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

(11) ด้านการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

(12) ด้านการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

(13) ด้านอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

จากบทบัญญัติที่ได้กล่าวพบว่า เป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิในการคุ้มครอง การส่งเสริมและสนับสนุนทั้ง 13 ด้าน

3.3 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ลักษณะ 3 หมวด 1 มาตรา 1646 วางหลักว่า บุคคลใดจะแสดงเจตนาโดยพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายใน

เรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตายก็ได้

จากบทบัญญัติข้างต้น เป็นบทเบ็ดเสร็จทั่วไปเรื่องพินัยกรรม โดยพินัยกรรมมีลักษณะสำคัญ คือ พินัยกรรมที่ทำเป็นเอกสารต้องมีข้อความกำหนดเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเรื่องทรัพย์สินหรือกิจการใดๆที่ผู้ทำพินัยกรรมต้องการให้มีผลบังคับใช้ได้ตามกฎหมายเมื่อตนตาย โดยผู้ทำพินัยกรรมต้องมีการแสดงเจตนาประสงค์ในเรื่องใด ๆ เช่น การยกทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้รับพินัยกรรม หรือจะให้ผู้ใดเข้ามาจัดการกองทรัพย์สินของตนก็ได้

1) การทำพินัยกรรม การทำพินัยกรรมนั้นต้องเป็นไปตามแบบที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้นไม่ถือว่าเป็นพินัยกรรม พินัยกรรมมีอยู่ 5 แบบด้วยกัน ได้แก่

1. พินัยกรรมแบบธรรมดา (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1656)
2. พินัยกรรมเขียนเองทั้งฉบับ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1657)
3. พินัยกรรมทำเป็นเอกสารฝ่ายเมือง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1658)
4. พินัยกรรมทำเป็นเอกสารลับ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1660)
5. พินัยกรรมทำด้วยวาจา (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1663)

ซึ่งโดยส่วนมากผู้ทำพินัยกรรมมักทำพินัยกรรมแบบธรรมดา ซึ่งกฎหมายกำหนดให้การทำพินัยกรรมแบบธรรมดา ต้องทำเป็นหนังสือ ลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำขึ้น และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนพร้อมกัน ซึ่งพยานสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรมไว้ในขณะนั้นด้วย ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1656

2) มรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ลักษณะ 1 หมวด 1 มาตรา 1599

เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น และมาตรา 1620 วรรค 1 วางหลักว่า ถ้าผู้ใดตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำพินัยกรรมไว้แต่ไม่มีผลบังคับได้ ให้ปันทรัพย์มรดกทั้งหมดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามกฎหมาย กล่าวคือ จากบทบัญญัติข้างต้นตามประมวลกฎหมายแพ่งแลพาณิชย์ มาตรา 1599 และมาตรา 1620 วรรค 1 เป็นกฎหมายมรดก โดยเมื่อมีบุคคลใดตาย และผู้ตายไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือทำไว้แต่พินัยกรรมบังคับใช้ไม่ได้ เช่นนี้ทรัพย์สินของผู้ตายจึงตก

ทอดแก่ทายาทตามลำดับที่กฎหมายได้กำหนดไว้ในมาตรา 1692 ซึ่งมีทั้งหมด 6 ลำดับ แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง ดังนี้

1. ผู้สืบสันดาน
2. บิดามารดา
3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
4. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
5. ปู่ ย่า ตา ยาย
6. ลุง ป้า น้า อา

3) การถอนคืนการให้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 3 มาตรา 521 วางหลักว่า อันว่าให้นั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้ให้ โอนทรัพย์สินของตนให้โดยเสน่หาแก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า ผู้รับ และผู้รับยอมรับเอาทรัพย์สินนั้น จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นเป็นบททั่วไปของการให้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยการให้นั้นจะต้องมีผู้ให้ ซึ่งผู้ให้มีเจตนาในการโอนทรัพย์สินของตนให้ผู้รับโดยเสน่หา ทั้งนี้ผู้รับต้องมีเจตนายอมรับทรัพย์สินนั้นไว้ด้วย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา มาตรา 531 อันผู้ให้จะเรียกถอนคืนการให้เพราะเหตุผู้รับประพฤติเนรคุณนั้น ท่านว่าอาจจะเรียกได้แต่เพียงในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) ถ้าผู้รับได้ประทุษร้ายต่อผู้ให้เป็นความผิดฐานอาชญาอย่างร้ายแรงตามประมวลกฎหมายลักษณะอาชญา หรือ

(2) ถ้าผู้รับได้ทำให้ผู้ให้เสียชื่อเสียง หรือหมิ่นประมาทผู้ให้อย่างร้ายแรง หรือ

(3) ถ้าผู้รับได้บอกปัดไม่ยอมให้สิ่งของจำเป็นเลี้ยงชีวิตแก่ผู้ให้ ในเวลาที่ผู้ให้ยากไร้และผู้รับยังสามารถจะให้ได้

จากบทบัญญัติข้างต้นเป็นการเพิกถอนการให้โดยเสน่หาเพราะเหตุผู้รับนั้นประพฤติเนรคุณต่อผู้ให้ โดยกฎหมายเหตุในการเพิกถอนการให้ไว้ทั้งหมด 3 ประการ ดังนี้

1. ผู้รับได้ประทุษร้ายต่อผู้ให้เป็นความผิดฐานอาชญาอย่างร้ายแรง
2. ผู้รับได้ทำให้ผู้ให้เสียชื่อเสียง หรือหมิ่นประมาทผู้ให้อย่างร้ายแรง

3. ผู้รับได้บอกปัดไม่ยอมให้สิ่งของจำเป็นเลี้ยงชีวิตแก่ผู้ให้ ในเวลาที่ผู้ให้ยากไร้และผู้รับยังสามารถจะให้ได้

จากหลักการแนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุทั้งในปัจจุบันตลอดจนในอนาคตที่จำเป็นต้องเตรียมความพร้อม นำมาสู่การศึกษาครั้งนี้ ภายใต้กรอบวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและสวัสดิการของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง โดยมีชุมชนเป้าหมาย ได้แก่ ชุมชนมีสุวรรณ 2 และชุมชนข้างสะพานคลองตัน เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร เป็นกรณีศึกษา ทั้งสองชุมชนมีบริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจมีผลต่อระดับความเข้าใจและการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ การศึกษานี้ยังมุ่งหวังที่จะเสนอแนวทางพัฒนากลไกส่งเสริมความรู้และเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อให้พวกเขาสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ระดับความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนเหมือนหรือแตกต่างกันเพราะเหตุใด
3. เพื่อแสวงหามาตรเสริมสร้างความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุในชุมชนเมือง 2 แห่ง ได้แก่ ชุมชนมีสุวรรณ 2 และชุมชนข้างสะพานคลองตัน โดย 2 ชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะเชิงโครงสร้างของที่อยู่อาศัยและสังคม โดยชุมชนมีสุวรรณ 2 เป็นชุมชนที่ประชากรส่วนมากอาศัยอยู่ในคอนโดโลว์ไรส์ (Low-Rise Condo) มีความสูงไม่เกิน 8 ชั้น ส่วนชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีลักษณะที่อยู่อาศัยและสังคมแบบชุมชนดั้งเดิมอยู่เป็นครอบครัว เป็นบ้านพักแนวราบ โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้ทางกฎหมายในกลุ่มผู้สูงอายุ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีวิธีการดังนี้

2.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและของผู้สูงอายุ

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์และปัญหาที่ผู้สูงอายุในชุมชนพบเจอ

2.3 การสังเกตภาคสนาม ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจเพื่อทำความเข้าใจบริบทของชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ

2.4 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ซึ่งพิจารณาและคัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการคัดเลือกผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและสวัสดิการ หรือเคยมีปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิของตนเอง โดยแบ่งเป็นชุมชนละ 30 คน ทั้งนี้คัดเลือกจากตัวแทนอาสาชุมชน ผู้นำชุมชน หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้อง

2.5 การจัดเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บเป็น 2 ช่วง กล่าวคือ ช่วงเดือนธันวาคม ปี 2567 และช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2568

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงสถิติเพื่อประมวลผลแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นหลักจากการสัมภาษณ์และการสังเกตภาคสนาม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับการวัดระดับความรู้ของผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 และชุมชนข้างสะพานคลองตัน โดยการศึกษาข้อมูลภาคสนามครั้งนี้สามารถแบ่งข้อมูลที่จะศึกษาได้ทั้งหมด 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นด้านกฎหมาย ประเด็นด้านสิทธิและประเด็นด้านสวัสดิการ โดยวัดผลด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน โดยพบว่าผู้สูงอายุในสองชุมชนมีระดับความเข้าใจและการเข้าถึงในระดับที่ใกล้เคียงกัน

ประเด็นที่ 1 ความเข้าใจด้านกฎหมายของผู้สูงอายุ ซึ่งมีประเด็นข้อค้นพบ ดังนี้

1) ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตันส่วนมากทราบถึงการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือยกอสังหาริมทรัพย์ให้แก่บุตรหรือบุคคลใกล้ชิด แต่ยังไม่ทราบถึงการเพิกถอนการโอนหรือการให้ในกรณีผู้รับประพฤติเนรคุณต่อตนตามกฎหมาย จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงพิจารณาได้ว่าความเข้าใจและองค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในเรื่องดังกล่าวในผู้สูงอายุ ของผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับปานกลาง เมื่อเทียบกับระดับความเข้าใจและองค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในเรื่องดังกล่าวในผู้สูงอายุของผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 พบว่าส่วนมากไม่ทราบถึงสิทธิของตนในฐานะผู้โอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือยกอสังหาริมทรัพย์ให้แก่บุตรหรือบุคคลใกล้ชิด และไม่ทราบถึงการเพิกถอนการโอนหรือการให้ในกรณีผู้รับประพฤติเนรคุณต่อตนจึงพิจารณาได้ องค์ความรู้ในด้านกฎหมายและความเข้าใจของผู้สูงอายุในชุมชนยังมีส่วนที่ขาดและต้องพัฒนาของผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับน้อย

2) ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการทำพินัยกรรม พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตันบางส่วนทราบถึงการทำพินัยกรรมเบื้องต้นและสามารถอธิบายการจัดทำพินัยกรรมได้ในระดับพื้นฐาน แต่อย่างไรก็ดีผู้สูงอายุยังไม่ทราบถึงการจัดทำพินัยกรรมที่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งบางส่วนยังไม่ทราบว่าพินัยกรรมสามารถทำขึ้นได้ด้วยตนเองตามแบบที่กฎหมายกำหนด จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับปานกลาง ส่วนผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 บางส่วนทราบถึงการทำพินัยกรรมเบื้องต้นและสามารถอธิบายการจัดทำพินัยกรรมได้ในระดับพื้นฐาน แต่อย่างไรก็ดีผู้สูงอายุยังไม่ทราบถึงการจัดทำพินัยกรรมที่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด อีกทั้งบางส่วนยังไม่ทราบว่าพินัยกรรมสามารถทำขึ้นได้ด้วยตนเองตามแบบที่กฎหมายกำหนด จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับปานกลางถึงน้อย

3) ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดก พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน ส่วนมากมีความรู้เรื่องเบื้องต้นการรับมรดกว่ามรดกของตนจะตกทอดตามลำดับทายาทในการรับมรดกตามกฎหมายว่าผู้ใดมีสิทธิในการรับมรดกบ้าง จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับมาก ส่วนผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 ส่วนมากมีความรู้เรื่องการรับมรดกว่ามรดกของตนจะตกทอด

แต่เฉพาะบุตรเท่านั้น แต่ไม่ทราบถึงลำดับทายาทในการรับมรดกตามกฎหมายว่าผู้ใดมีสิทธิในการรับมรดกบ้าง จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับปานกลางถึงน้อย

ประเด็นที่ 2 ความเข้าใจด้านสิทธิของผู้สูงอายุ ซึ่งมีประเด็นข้อค้นพบ ดังนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับสิทธิการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีสุวรรณ 2 ส่วนใหญ่มีความเข้าใจและรับรู้ถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชนเป็นอย่างดี ผู้สูงอายุในชุมชนมีการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยภาครัฐหรือภาคเอกชนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และมีบทบาทในการร่วมดำเนินการกิจกรรมดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังมีความสามารถในการตระหนักและเข้าใจถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของตนที่พึงได้รับ จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกันกับผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตันส่วนมากมีความเข้าใจและรับรู้ถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชนที่จัดตั้งขึ้นภายในชุมชนเป็นประจำ และให้ความร่วมมือสนับสนุนทำกิจกรรมที่จัดขึ้น อีกทั้งผู้สูงอายุยังมีความสามารถในการตระหนักและเข้าใจได้ว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงได้รับ จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับมากที่สุด

2) ความรู้เกี่ยวกับสิทธิได้รับการช่วยเหลือเมื่อถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์ พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 ยังไม่ค่อยพบเจอปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ดี ผู้สูงอายุมีความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับการคุ้มครองหรือการช่วยเหลือเมื่อถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์พอสมควร โดยสามารถอธิบายได้พอสังเขปว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวตนสามารถตระหนักรู้และใช้สิทธิที่ตนมีในการขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานใดได้บ้าง จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับน้อย ส่วนผู้สูงอายุชุมชนข้างสะพานคลองตันไม่พบเจอปัญหาการถูกทารุณกรรมหรือแสวงหาประโยชน์ แต่ผู้สูงอายุในชุมชนมีความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในการจะได้รับการคุ้มครองหรือการช่วยเหลือเมื่อถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์ในขั้นพื้นฐาน โดยสามารถอธิบายได้พอสังเขปเมื่อกรณีที่มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นตนสามารถตระหนักรู้และใช้สิทธิที่ตนมีในการขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานใดได้บ้าง จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับปานกลาง

3) ความรู้เกี่ยวกับสิทธิได้รับคำแนะนำในการดำเนินการทางคดีหรือการแก้ปัญหาในครอบครัว โดยผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 ไม่ค่อยประสบปัญหาดังกล่าว ผู้สูงอายุบางส่วนรับรู้สิทธิของตน โดยเข้าใจและสามารถบรรยายความเข้าใจได้เบื้องต้นถึงสิทธิได้รับคำแนะนำในการดำเนินการทางคดีกับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบและให้การช่วยเหลือ แต่ผู้สูงอายุบางส่วนยังไม่ทราบถึงสิทธิดังกล่าวข้างต้น จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตันไม่ได้พบเจอปัญหาดังกล่าว ผู้สูงอายุบางส่วนเข้าใจถึงสิทธิของตน โดยผู้สูงอายุสามารถบรรยายความเข้าใจเบื้องต้นได้เกี่ยวกับสิทธิได้รับคำแนะนำในการดำเนินการทางคดีกับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบและให้การช่วยเหลือ แต่ผู้สูงอายุบางส่วนยังไม่ทราบถึงสิทธิได้รับคำแนะนำในการดำเนินการทางคดีหรือการแก้ปัญหาในครอบครัว พิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรับรู้และความเข้าใจในระดับปานกลาง

ประเด็นที่ 3 ความเข้าใจด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งมีประเด็นข้อค้นพบ ดังนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ที่รัฐจัดให้ พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิทางการแพทย์พอสมควร โดยผู้สูงอายุสามารถบอกเล่าประสบการณ์ในการได้รับสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ที่รัฐจัดให้ เช่น การรับสิทธิรักษาโรคผ่านบัตร 30 บาท รักษาทุกโรค พิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 ในเรื่องของสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ทางการแพทย์ที่รัฐจัดให้ อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ส่วนผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิทางการแพทย์พอสมควร โดยผู้สูงอายุสามารถบอกเล่าประสบการณ์ในการได้รับสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ที่รัฐจัดให้ เช่น การรับสิทธิรักษาโรคผ่านบัตร 30 บาท รักษาทุกโรค หรือสิทธิประกันสังคม อีกทั้งมีความรู้เบื้องต้นจากการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ที่รัฐจัดให้ในระดับมากที่สุด

2) ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงการสร้างเสริมสุขภาวะทางกายและจิตใจ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีการเข้าถึงการสร้างเสริมสุขภาวะทางกายและจิตใจ โดยมีอาสาสมัครของหน่วยงานภาครัฐมาจัดกิจกรรมเพื่อดูแลสร้างเสริมสุขภาวะ เช่น นำเครื่องออกกำลังกายติดตั้งไว้ในบริเวณใกล้ชุมชน หรือ มีการรณรงค์ให้ออก

กำลังกายภายในบ้าน ซึ่งการสร้างเสริมสุขภาวะดังกล่าวนี้เป็นสร้างเสริมทั้งสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ที่รัฐจัดให้ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีการเข้าถึงการสร้างเสริมสุขภาวะทางกายและจิตใจ โดยมีอาสาสมัครของหน่วยงานภาครัฐมาจัดกิจกรรมเพื่อดูแลสร้างเสริมสุขภาวะอย่างต่อเนื่อง เช่น นำเครื่องออกกำลังกายติดตั้งไว้ในบริเวณใกล้ชุมชน หรือ มีการรณรงค์ให้ออกกำลังกายภายในที่พักอาศัย ซึ่งการสร้างเสริมสุขภาวะดังกล่าวนี้เป็นสร้างเสริมทั้งสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรับรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ที่รัฐจัดให้ในระดับมากที่สุด

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้สอบถามประเด็นเพิ่มเติมอันเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy) จึงนำมาสู่ประเด็นที่ 4 เกี่ยวกับความเข้าใจในการป้องกันอาชญากรรมทางดิจิทัล ซึ่งมีประเด็นข้อค้นพบ ดังนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับวิธีการรับมือปัญหาแก๊งคอลเซนเตอร์ พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 ส่วนมากมีความรู้เบื้องต้นในการป้องกันเหตุ เช่น การปฏิเสธการรับสายโทรศัพท์จากเบอร์แปลกหรือเบอร์ที่ไม่คุ้น และสามารถอธิบายลักษณะการสนทนาของมิจฉาชีพได้ อย่างไรก็ดี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่ทราบขั้นตอนการดำเนินการหลังจากถูกมิจฉาชีพหลอก เช่น การติดต่อขอตรวจสอบข้อมูลกับหน่วยงานรัฐหรือการดำเนินการอายัดบัญชีทางการเงิน จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรู้และความเข้าใจในระดับ ปานกลาง

ขณะที่ผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน ส่วนมากมีความรู้และความเข้าใจอย่างชัดเจน สามารถอธิบายได้หลากหลายวิธีในการป้องกัน รวมถึงทราบขั้นตอนการดำเนินการหลังถูกหลอกลวง เช่น การติดต่อสอบถามและตรวจสอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรู้และความเข้าใจในระดับ มากที่สุด

2) ความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการเมื่อซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์และได้รับสินค้าไม่ถูกต้อง พบว่าจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 ส่วนหนึ่งไม่ค่อยสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ จึงไม่ทราบวิธีการจัดการหากเกิดปัญหา ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ เมื่อได้รับสินค้าไม่ถูกต้องก็ไม่ทราบขั้นตอนการแก้ไข เช่น การขอคืน

เงิน การแจ้งบริษัทขนส่ง หรือการคืนสินค้าผ่านระบบแพลตฟอร์ม จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรู้และความเข้าใจในระดับน้อย

เช่นเดียวกับผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน ที่ส่วนหนึ่งไม่ค่อยใช้การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ และแม้ผู้ที่สั่งซื้อก็ยังไม่สามารถอธิบายหรือดำเนินการแก้ไขปัญหาได้เมื่อสินค้าไม่ตรงตามที่สั่งซื้อ เช่น การใช้ช่องทางแพลตฟอร์มเพื่อส่งคืนสินค้า จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรู้และความเข้าใจในระดับ น้อย เช่นเดียวกัน

3) ความรู้เกี่ยวกับวิธีการรับมือเมื่อถูกบุคคลแปลกหน้าชักชวนให้ร่วมลงทุน พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 ส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงวิธีการรับมือเมื่อถูกชักชวนให้ร่วมลงทุน ไม่สามารถอธิบายวิธีการปฏิเสธหรือการมีภูมิคุ้มกันในการป้องกันตนเองได้อย่างชัดเจน จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรู้และความเข้าใจในระดับน้อยที่สุด

ในขณะที่ผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน บางส่วนมีความรู้และสามารถอธิบายได้ว่าควรปฏิบัติอย่างไร เช่น การปฏิเสธไม่ร่วมสนทนา การไม่หลงเชื่อ และมีทัศนคติที่ไม่ไว้ใจบุคคลแปลกหน้าอยู่แล้ว ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันเบื้องต้น จึงพิจารณาได้ว่าผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตัน มีความรู้และความเข้าใจในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบว่าระดับความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนนั้น สามารถแบ่งประเด็นออกได้เป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. ความเข้าใจด้านกฎหมายของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการทำพินัยกรรม ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการรับมรดก โดยสามารถวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุในชุมชมข้างสะพานคลองตันมีระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมากกว่าเล็กน้อยเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2

2. ความเข้าใจด้านสิทธิของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับสิทธิได้รับการช่วยเหลือเมื่อถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิได้รับคำแนะนำในการดำเนินการทางคดีหรือการแก้ปัญหาในครอบครัว โดยสามารถวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุในชุมชมข้างสะพานคลองตันและกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีระดับความรู้

เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุในระดับมากเท่ากัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ายังมีบางประเด็นที่ผู้สูงอายุทั้งสองชุมชนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิอันพึงมีของผู้สูงอายุ

3. ความเข้าใจด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ที่รัฐจัดให้ ความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงการสร้างเสริมสุขภาวะทางกายและจิตใจ โดยสามารถวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุในชุมชมข้างสะพานคลองตันและกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีระดับความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุในระดับมากที่สุดเท่ากัน

4. ความเข้าใจในการป้องกันอาชญากรรมทางดิจิทัล ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการรับมือแก๊งคอลเซนเตอร์ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเมื่อซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์และได้รับสินค้าไม่ถูกต้อง และความรู้เกี่ยวกับการรับมือเมื่อถูกชักชวนให้ร่วมลงทุน โดยสามารถวิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนข้างสะพานคลองตันมีระดับความรู้ความเข้าใจในภาพรวมสูงกว่า โดยเฉพาะในประเด็นการรับมือแก๊งคอลเซนเตอร์และการป้องกันการถูกชักชวนลงทุน ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนมีสุวรรณ 2 มีความรู้เพียงระดับปานกลางถึงน้อย อย่างไรก็ดี ทั้งสองชุมชนยังมีจุดอ่อนร่วมกันในประเด็นการจัดการปัญหาสินค้าออนไลน์ที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งยังคงอยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน

จากการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยพบว่าระดับความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนนั้น มีผลมาจากจากปัจจัยด้านโครงสร้างของชุมชนและความเป็นอยู่ทางชุมชนรวมถึงการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุในชุมชนเข้าร่วมเพื่อพัฒนาความรู้ในหลากหลายด้าน อีกทั้งผู้นำชุมชนได้เพิ่มการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ให้ผู้สูงอายุในชุมชนรับรู้ ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation Theory) ที่เน้นให้ประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง

นอกจากนี้ วิเคราะห์ได้ว่าการที่ผู้นำชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นทักษะในด้านการเรียนรู้ร่วมกันในสังคมและเพิ่มระดับความเข้าใจด้านสิทธิและกฎหมายของผู้สูงอายุได้ในระดับที่ดีและเป็นรูปธรรม จึงถือได้ว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนโดยการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายและสิทธิของผู้สูงอายุ มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจทั้งด้านสิทธิ ด้านกฎหมาย ด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิต

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ชุดความรู้ความเข้าใจของผู้สูงอายุบางส่วนยังขาดอยู่ในระดับที่ควรจะเรียนรู้และพัฒนาโดยเฉพาะในประเด็นด้านสิทธิที่ผู้สูงอายุควรได้รับซึ่งถือเป็นประโยชน์สำคัญสำหรับผู้สูงอายุยังขาดความเข้าใจและความรู้ในประเด็นด้านกฎหมายซึ่งเป็นอีกส่วนสำคัญที่มีผลต่อผู้สูงอายุในชุมชนอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ (Older Persons' Rights Protection Theory) ที่เน้นว่าผู้สูงอายุควรได้รับความคุ้มครองจากรัฐและสังคมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะสิทธิทางกฎหมายและสวัสดิการจากการศึกษาข้อมูลพบว่าผู้สูงอายุไม่สามารถบรรยายความเข้าใจของตนเกี่ยวกับประเด็นกฎหมายได้

ผลการศึกษายังพบว่าการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ความรู้ด้านกฎหมายและสิทธิ ต่าง ๆ ของผู้สูงอายุในชุมชน มีบทบาทสำคัญอันเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ในประเด็นด้านสิทธิ กฎหมาย สวัสดิการ และคุณภาพของชีวิต อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและกฎหมาย การผสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และภาคชุมชน ช่วยให้การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการมีความทั่วถึงมากขึ้น (HelpAge International, 2020) ซึ่งเป็นไปตามหลักของทฤษฎีการมีบทบาทและส่วนร่วมของชุมชนที่เน้นให้ทุกภาคส่วน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีบทบาทร่วมกันในการพัฒนาสังคม

วิเคราะห์ได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความเข้าใจทั้งสามประเด็นนั้น อาจรวมถึงระดับการศึกษาของผู้สูงอายุที่มีผลในทักษะและโยงไปถึงความสามารถในการรู้จักหาแหล่งที่เข้าถึงและทำความเข้าใจองค์ความรู้ข้อมูลด้านกฎหมายและสิทธิ อีกทั้งการขาดบุคลากรที่สามารถให้คำแนะนำทางกฎหมายในชุมชน ทำให้ความสามารถในการใช้สิทธิของผู้สูงอายุใช้ได้ไม่อย่างอย่างเต็มที่แบบที่พึงจะเป็น ปัญหานี้อาจนำไปสู่แนวคิดในการเสริมสร้างช่องทางการให้ความรู้และให้การศึกษาด้านกฎหมายและสิทธิผ่านสื่อที่เหมาะสม เช่น การจัดอบรมโดยหน่วยงานภาครัฐ การพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครให้คำปรึกษา หรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการเข้าถึงหรือศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและกฎหมายได้ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเป็นผลมาจากการมีบทบาทและความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชนและการดูแลสนับสนุนจากภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความท้าทายเกี่ยวกับประเด็นของการเพิ่มความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ฉะนั้น แนวทางในการสร้างเครือข่ายสนับสนุนภายใน

ชุมชน และการพัฒนาโครงการให้สอดคล้องกับผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีความต้องการแตกต่างกันออกไป จึงเป็นแนวทางที่ควรได้รับการส่งเสริมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการอภิปรายผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุในชุมชนเมืองจากกลุ่มตัวอย่างยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลด้านกฎหมายและสวัสดิการของตนเอง ซึ่งสามารถพัฒนาและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดแนวทางที่ควรได้รับการส่งเสริม ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้สูงอายุที่อาศัยในชุมชนได้รับชุดความรู้ที่ตรงกับความต้องการและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและมีประสิทธิภาพ หน่วยงานในภาครัฐต่าง ๆ ควรทำงานและมีบทบาทร่วมกับองค์กรชุมชนและสถาบันการศึกษาในการพัฒนาโครงการฝึกอบรมความรู้ทางกฎหมายและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ โดยควรให้ความสำคัญกับการออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนซึ่งแตกต่างกันออกไป

2. ควรเพิ่มช่องทางการสื่อสารข้อมูลที่เข้าถึงง่ายและเหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของแผ่นพับ วิดีโอ หรือใช้แอปพลิเคชันที่เข้าถึงการใช้งานของผู้สูงอายุได้ง่าย รวมถึงการใช้สื่อสารผ่านช่องทางท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หรือหอกระจายข่าวในพื้นที่

3. ควรส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายอาสาสมัครชุมชนเพื่อให้คำแนะนำด้านกฎหมายและสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ โดยควรมีการจัดอบรมอาสาสมัครให้มีความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งอาสาสมัครเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นกลุ่มสมาชิกในชุมชนย่อมมีลักษณะความเข้าอกเข้าใจระหว่างคนในชุมชนได้ดี

4. ควรมีแนวทางที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีทักษะในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากตัวผู้สูงอายุในปัจจุบันเองมีทักษะในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องประสิทธิภาพในแง่ของข้อมูลและการใช้งานร่วมถึงการรู้เท่าทันดิจิทัลต่าง ๆ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ในด้านการใช้งานและเลือกใช้อินเทอร์เน็ตและแพลตฟอร์มที่ตรงจุดประสงค์ในการใช้งานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ โดยเน้นการใช้สื่อและเทคนิคการสอนให้เข้าใจง่ายและสามารถใช้งานได้จริง เช่น การใช้แอปพลิเคชันของภาครัฐเพื่อขอรับสวัสดิการ การรู้จักเลือกสื่อเพื่อเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพที่ถูกต้องและแม่นยำ และการได้รู้ถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิ

ของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้นอกจากทำให้ผู้สูงอายุเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้สะดวกขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างความตระหนักในการรู้เท่าทันอาชญากรรมดิจิทัลได้อีกทางหนึ่งด้วย

5. การผสานงานระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนถือเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างระบบสนับสนุนที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุ โดยควรมีการให้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน มหาวิทยาลัย และภาคเอกชน เพื่อพัฒนาโครงการที่สามารถให้ความรู้และบริการด้านกฎหมายและสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุโดยมุ่งเน้นให้มีประสิทธิภาพและตรงตามจุดประสงค์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดหาทรัพยากรและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุ รวมถึงการสนับสนุนเชิงนโยบายเพื่อให้เกิดการบังคับใช้มาตรการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชากรสูงวัย

จากที่กล่าวมา การดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในมิติด้านการคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายตลอดจนการตระหนักรู้ถึงอาชญากรรมทางดิจิทัลที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถวิจัยในระดับต่อไปโดยนำกิจกรรมตามข้อเสนอแนะดังกล่าวออกแบบและประยุกต์ใช้ให้เป็นรูปธรรมและผลสัมฤทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการดำเนินโครงการวิจัยนี้ให้สำเร็จลุล่วง รวมถึงขอขอบคุณ ชุมชนมีสุวรรณ 2 และชุมชนข้างสะพานคลองตัน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บข้อมูลอันเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการศึกษา ทำให้สามารถรวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเมือง และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนงานวิจัยนี้ให้เกิดขึ้นและสามารถเผยแพร่เป็นองค์ความรู้สู่สาธารณชนต่อไป

References

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Planning Association, 35*(4), 216–224.

Chankhanti, W. (2021). The concept of human dignity protection of the elderly under the Constitution of the Kingdom of Thailand [in Thai]. *Chulalongkorn University Law Journal, 39*(3), 31-52.

Department of Older Persons. (2021). *The current aging society and the economy in Thailand* [in Thai]. https://www.dop.go.th/th/know/1/926

General Assembly resolution 46/91. (1991). *United Nations Principles for Older Persons*. United Nations. https://digitallibrary.un.org/record/132157

HelpAge International. (2020). *Global ageing report: Supporting older people's rights*. HelpAge.

Kasemsuk, C. (2018). Public participation approach for sustainable community development [in Thai]. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University, 26*(50), 169-186. https://so06.tcithaijo.org/index.php/husojournal/article/view/116188

Office of the High Commissioner for Human Rights. (1991). *United Nations Principles for Older Persons*. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons

Pretty, J. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development, 23*(8), 1247–1263.

United Nations. (2002). *Madrid International Plan of Action on Ageing*. United Nations. https://www.un.org/development/desa/ageing/madrid-plan-of-action-and-its-implementation.html